

Väljaandja:  
Akti liik:  
Teksti liik:  
Jõustumise kp:  
Avaldamismärge:

Kultuuriminister  
käskkiri  
algtekst  
15.01.2023  
RT III, 05.01.2023, 3

## Kultuurimälestise „Ohvriallikas Kuldallikas“ andmete muutmine

Vastu võetud 18.12.2022 nr 205

Käskkiri antakse muinsuskaitseaduse § 19 lõike 1 alusel ning arvestades § 14 lõiget 1 ja § 20 lõiget 6 ning Muinsuskaitseameti ettepanekut:

**Muudan kultuuriministri 01.09.1997 määruse nr 59 „Kultuurimälestiseks tunnistamine“ punktiga 547 mälestiseks tunnistatud ohvriallika Kuldallikas (kultuurimälestiste registri nr 9445; asukoht Jõgeva maakond, Jõgeva vald, Reastvere küla, Kuldkirstu, KÜ 81001:001:0200) asukohta, kehtestades piiri vastavalt käskkirja lisale 1 ja kaitsevööndi vastavalt käskkirja lisale 2.**

Muinsuskaitseametil teha käskkiri teatavaks menetlusosalistele ning muuta mälestise andmed kultuurimälestiste registris ja Maa-ameti kaardil.

Käskkirja on võimalik halduskohtumenetluse seadustiku § 46 lõike 2 kohaselt vaidlustada 30 päeva jooksul käskkirja avalikult teatavaks tegemisest Riigi Teatajas, esitades kaebuse halduskohtusse halduskohtumenetluse seadustikus sätestatud korras.

### **Kultuurimälestise andmete korrastamise asjaolud ja menetluse läbiviimine**

Ohvriallikas Kuldallikas paikneb Jõgeva maakonnas Jõgeva vallas Reastvere külas Kuldkirstu katastriüksusel (KÜ 81001:001:0200), Salla jõest umbes 90 meetrit lõunas. Allikas jookseb välja ümbrusest vähesel määral kõrgemast künkast, mis on ümbritsetud liigniiske metsa ja lagedama madalsooga. Allika muudab eriliseks soomaagist tingitud oranž värv, millest tuleb ka arvatavasti allika nimi Kuldallikas. Mälestist ümbritseb puutumata metsaala, kus kasvavad peamiselt kuused ja üksikud lepad.

Kuldallikas võeti esimest korda mälestisena kaitse alla 1964. aastal vabariikliku tähtsusega mälestisena (numbriga 590). Mälestise kohta koostati topograafiline kirjeldus „Reastvere küla, Vaiatu-Simuna maantee Pedja jõe sillast u. 1,2 km lõuna-edelas, Pedja jõest u. 150 m läänes, kv. nr. 43 kagunurgas“ ning umbkaudne asukoht kanti kontuurina Jõgeva metsamajandi Laiuse metskonna maakasutusplaanile. Eesti Vabariigi taastamise järel tunnistati Kuldallikas kultuuriministri 01.09.1997 määruse nr 59 „Kultuurimälestiseks tunnistamine“ punktiga 547 arheoloogiamälestiseks ning kanti kultuurimälestiste registrisse numbriga 9445. 30.11.2011 koostas ja väljastas Muinsuskaitseamet maomanikule mälestise kohta kaitsekohustuse teatise (edaspidi *KKT*).

2020. aastal ilmnis seoses raieloa taotlusega, et ohvriallika Kuldallikas asukoht ja kaitsevöönd on Maa-ameti kultuurimälestiste kaardil valesti kuvatud. Vanemaid mälestise asukohta kirjeldavaid dokumente kontrollides selgus, et samuti olid valesti esitatud nii topograafiline kirjeldus kaitse alla võtmisel 1964. aastal kui ka metsamajandi maakasutusplaanile kantud mälestise asukoha kontuur. Mälestise paiknemist ja kaitsevööndit kujutas vales asukohas ka 2011. aastal koos *KKT*-ga saadetud asukohaskeem. Kuivõrd mälestis oli seotud vale katastriüksusega, oli *KKT* saadetud valele omanikule ning mälestise ja kaitsevööndi tegelikul omanikul jäi teavitus saamata. *KKT*-ga saadetud skeemil ja Maa-ameti kultuurimälestiste kaardil kuvati allikat tegelikust asukohast umbes 770 meetrit põhjaloode pool, Leisi kinnistul (KÜ 81001:001:1460) ja Kõrgemäe kinnistul (KÜ 81001:001:0180).

Tegelikult asub allikas Kuldkirstu kinnistul (KÜ 81001:001:0200). 31.03.2021 toimunud paikvaatlustel tuvastas ja mõõdistas Muinsuskaitseamet allika täpse asukoha kohaliku elaniku juhatusel ja kinnituseel. Allika mälestiseks olemist tõendas nõukogudeaegne kaitsetähis, millel on kirjas „Ohvriallikas (Kuldallikas) muistne hiiekoht II aastatuhat M.A.J.“. Allika asukoht on enam-vähem õigesti kantud Torma valla 2009. aastal kehtestatud üldplaneeringu kaardile „Maakasutusplaani“ (lehele 1). Allika identifitseerimist toetab ka kinnistu ajalooline nimi Kuldkirstu, mis on nähtav 1930. aastatel koostatud katastriüksuste kaardil. Nimelt kirjeldab pärimus allikasse maetud kuldkirstu.

Majandi maakasutusplaani järgi kanti mälestis Maa-ameti kultuurimälestiste kaardile vale asukohaga 2000. aastate alguses (XY: 6532334.51, 643529.26) ja selle kaardi põhjal allika tingmärk Maa-ameti põhikaardile vale asukohaga 2011. aastal.

Alus- ja kaardiandmetes esinevate valede asukohakirjelduste tõttu on vajalik fikseerida mälestise korrektne asukoht ning määrata mälestise ja kaitsevööndi ulatus.

Lähtudes kogutud teabest teavitati 12.05.2021 Kuldkirstu kinnistu omanikku AS Baltwoodi mälestise õigest asukohast ning vajadusest parandada allika asukohaandmed. Omanik arvamust ei avaldanud.

Kultuuriministri 21.02.2022 käskkirja nr 36 „Kultuurimälestiste nimetuste muutmine ja mälestise liigi lisamine“ lisa 1 punktiga 425 korregeeriti mälestise nimetust ja lisati ohvriallikale mälestise liik „ajalooline looduslik pühapaik“ ning tehti leevendus haljastustööde loakohustuse kohta.

17.03.2022 tutvustas Muinsuskaitseamet mälestise piiri muutmise eelnõu AS Baltwoodile, kelle kinnistule mälestis ja suurem osa mälestise kaitsevööndist jääb, ja Maa-ametile, kelle valitsusalas on Eesti Vabariigile kuuluv Jõevoolu kinnistu, kuhu ulatub vähesel määral mälestise kaitsevöönd, ja Jõgeva Vallavalitsusele. Kaasatud osapooled arvamust ei avaldanud.

### **Mälestise piir**

Mälestise ala jääb Kuldkirstu kinnistule (KÜ 81001:001:0200) ja on määratud madala künka piirjooni arvestades nelinurksena 15 x 15 meetrit, kus paiknevad allikas, allika kaldad ja selle väljajooks 5 meetri ulatuses.

Mälestise alal kehtivad muinsuskaitseaduse § 52 lõigetes 1 ja 3 toodud nõuded, mis sätestavad, et ajaloolise loodusliku pühapaiga ja arheoloogiamälestise alal on loakohustuslikud tegevused ehitamine, kõrghaljastuse rajamine, raie-, kaeve-, haljastus-, pinnase teisaldamise ja juurdeveoga seotud tööd ning maapinna ettevalmistamine metsaseaduse mõistes. Lisaks peab muinsuskaitseaduse § 52 lõike 5 kohaselt kooskõlastama pädev asutus Muinsuskaitseametiga kinnistu piiride muutmise ja maa sihtotstarbe muutmise.

### **Kaitsevöönd**

Kultuuriministri 01.09.1997 määrusega nr 59 „Kultuurimälestiseks tunnistamine“, mille punktiga 547 ohvriallikas Kuldallikas arheoloogiamälestiseks tunnistati, mälestisele kaitsevööndit ei kehtestatud. 1997. aastal kehtinud muinsuskaitseaduse (RT I 1994, 24, 391) § 25 kohaselt oli mälestise kaitsevöönd 50 meetri laiune maa-ala mälestise väliskontuurist või piirist arvates, kui mälestiseks tunnistamise õigusaktis ei olnud märgitud teisiti. Seega tekkis kaitsevöönd seaduse ja mälestiseks tunnistamise õigusakti koostoimes. 01.05.2019 kehtima hakanud muinsuskaitseaduse § 95 kohaselt jäid kehtima enne 29.12.2008 ministri määruse või käskkirjaga mälestiseks tunnistatud mälestiste 50 meetri laiused kaitsevööndid.

Kaitsevööndi eesmärk on tagada nii kinnismälestise säilimine sobivas ja toetavas keskkonnas kui ka kinnismälestise vaadeldavus. Ajalooliselt metsas asuvale allikale on sobiv ja toetav keskkond täiskasvanud mets. Ümbritsev mets kaitseb allikat tuulemurru eest, mistõttu on vajalik seda säilitada. Oluline on tagada, et metsas ei kasutataks raieliike, mis muudaksid allika ala tormituultele avatuks.

Kultuurimälestiseks tunnistatud ajaloolisi looduslikke pühapaiku ümbritseb üldjuhul 50 meetri laiune kaitsevöönd, mis on valdavalt taganud nende kaitse. Kehtivast muinsuskaitseadusest kaitsevööndi laiust ei tulene, vaid selle määramine otsustatakse vajaduse korral kaalutusõiguse alusel. Arvestades senist praktikat ja kogemust, on 50meetrine kaitsevöönd enda eesmärki täitnud, mistõttu on sellest lähtutud ka käesoleval juhul kaitsevööndi määramisel. 50 meetri laiune kaitsevöönd on piisav ja põhjendatud, et kaitsta allikat võimaliku tuulemurru eest ja tagada kinnismälestise säilimine sobivas ja toetavas keskkonnas. Eeltoodut toetab asjaolu, et kui näiteks olukorras, kus raiete tõttu hakkaks kaitsevöönd piirnema lageraielankidega ning kui lageraiest tingitult hakkaksid tuultele avatud puud murduma kaitsevööndi servas, siis 50 meetri laiuse kaitsevööndi olemasolu korral jääks tuulemurd kaitsevööndi alale ja mälestist see ei kahjustaks.

Kaitsevöönd jääb põhimahus katastriüksusele Kuldkirstu (KÜ 81001:001:0200), kuid ulatub vähesel määral ka katastriüksusele Jõevoolu (KÜ 81001:001:0529).

Mälestise kaitsevööndis kehtivad muinsuskaitseaduse § 58 lõigetes 1–3 toodud nõuded, mis sätestavad, et kooskõlastamise või teavitamiskohustuslikud tegevused on ehitamine, kõrghaljastuse rajamine, raie-, kaeve-, pinnase teisaldamise ja juurdeveoga seotud tööd ning maapinna ettevalmistamine metsaseaduse mõistes.

### **Leevendused**

30.11.2011 koostatud KKT kitsenduste kohta on märgitud leevendusena, et kaitsevööndis võib jätkata tavapärasest maakasutust. Kehtiva muinsuskaitseaduse § 94 sätestab, et enne selle seaduse jõustumist antud KKT-s mälestise ja mälestise kaitsevööndi kitsendustes tehtud leevendused jäävad kehtima ulatuses, mis ei ole vastuolus sama seadusega. Praegusel juhul on KKT-s tehtud leevendus kehtiva seadusega vastuolus ja sellisena kehtetu.

Kultuuriministri 21.02.2022 käskkirja nr 36 „Kultuurimälestiste nimetuste muutmine ja mälestise liigi lisamine“ lisa 1 punktiga 425 korrigeeriti mälestise nimetust, lisati ohvriallikale mälestise liik „ajalooline looduslik pühapaik“ ning tehti leevendus haljastustööde loakohustuse kohta. See leevendus jääb kehtima.

Muinsuskaitseadusega sätestatud tööde tegemise kooskõlastamise või loakohustusest mälestise alal vabastavate täiendavate leevenduste tegemine ei ole asjakohane. Muinsuskaitseaduse §-st 52 tulenevad kooskõlastamise või loakohustuslikud tegevused on kinnistu piiride muutmine, maa sihtotstarbe muutmine, ehitamine, kõrghaljastuse rajamine, raie-, kaeve-, pinnase teisaldamise ja juurdeveoga seotud tööd ning maapinna ettevalmistamine metsaseaduse mõistes. Need tööd mõjutavad vahetult ajaloolise loodusliku pühapaiga kui mälestise seisundit ja säilimist, mistõttu on igal konkreetsel juhul vajalik kaaluda kavandatud tööde lubatavust, seades vajaduse korral lisatingimusi kultuuriväärtuse säilimise tagamiseks.

Muinsuskaitse Nõukogu vaatas 11.10.2022 koosolekul eelnõu läbi ja nõustus Muinsuskaitseameti ettepanekuga andmete muutmiseks.

Piret Hartman  
Kultuuriminister

[Lisa 1](#) Mälestise „Ohvriallikas Kuldallikas“ piir

[Lisa 2](#) Mälestise „Ohvriallikas Kuldallikas“ kaitsevöönd